

KORONAMJERE

Kako se za održivost gospodarstva bore u sedam zemalja EU

Nakon zelenog svjetla Europske komisije za fleksibilizaciju pravila o dodjeli državnih potpora vlade zemalja članica donose mjere za potporu gospodarstvu. Zajednički se fokusiraju na potrebe zdravstvenog sektora te malih i mikropoduzeća

piše **MIRELA ALPEZA**

Ekonomski fakultet u Osijeku i CEPOR

lider@lider.media

Europska je komisija, u skladu s najavom, 20. ožujka 2020. prvi put u povijesti aktivirala tzv. opću klauzulu o odstupanju (*general escape clause*) kojom omogućuje vladama zemalja članica Europske unije potrošnju nacionalnih sredstava na državne potpore za ublažavanje učinaka ekonomske krize prouzročene epidemijom COVID-19. Dodatno je u sklopu proračuna Europske unije planirana raspodjela 37 milijardi eura kao potpora zdravstvenom sektoru te održivosti poslovnog sektora i radnih mjesta. Hrvatska vlada je 17. ožujka, među prvima u Europskoj uniji, donijela prvi paket od 63 mjere za pomoć gospodarstvu čiji je cilj očuvanje likvidnosti i radnih mjesta, i to u vrijednosti od oko četiri milijarde eura. Dva dana poslije skupina poduzetnika okupljenih u inicijativu 'Glas poduzetnika' oštro se usprotivila tim mjerama nazvavši ih mlakim i neadekvatnim. Na društvenim mrežama inicijativa je u kratkom vremenu pridobila više od dvadeset tisuća članova i potaknula lavinu komentara poduzetnika zabrinutih za preživljavanje

njihovih poduzeća. U međuvremenu, nakon zelenog svjetla Europske komisije za fleksibilizaciju pravila o dodjeli državnih potpora, i vlade drugih zemalja članica donose mjere za potporu gospodarstvu.

Tim mjerama zajednički je fokus na potrebe zdravstvenog sektora te malih i mikropoduzeća. Kao i u Hrvatskoj, mjere koje uvode europske zemlje dopunjavaju se gotovo svakodnevno novima, u skladu s potrebama, učincima prvog paketa mjera i raspoloživim financiranjem, uključujući financiranje Europske komisije. Osim na nacionalnoj razini, mjere potpore osmišljavaju se i na regionalnoj i lokalnoj (dobar su primjer Rotterdam, ali i, primjerice, Bjelovar). Uza sadržaj mjera naglašena je i brzina njihove primjene – pojednostavnjenje i automatizacija dodjele potpora. Zakasnjelo su mjere, naime, kao da ih i nema.

Dodatni argumenti

Tjedan dana poslije, 24. ožujka, hrvatska vlada izlazi s novim, konkretnijim mjerama za gospodarstvo, s većim naglaskom na mala i mikropoduzeća te brzinu realizacije potpora koje poduzetnici mogu ostvariti. Ne treba zaboraviti da poduzetnici i država imaju isti cilj, održivost biznisa (jer biznis plaća poreze) i radnih mjesta (jer je u današnjim uvjetima teško pronaći kvalitetnog rad-

nika). Država neće i ne može riješiti problem s kojim se sada suočava svaki poduzetnik niti može umjesto njega/nje donijeti ključne strateške odluke, ali može olakšati rješavanje problema. I u ovim teškim uvjetima neki poduzetnici razmišljaju kreativno, djeluju brzo i vuku prave poteze.

U posljednjih tjedan dana, završno s 24. ožujka, u kontaktu s poduzetnicima, konzultantima, sveučilišnim profesorima te predstavnicima razvojnih agencija iz sedam zemalja Europske unije (Slovenija, Italija, Belgija, Njemačka, Velika Britanija, Poljska i Nizozemska) prikupljene su informacije i reakcije na prve mjere koje su uvele vlade njihovih zemalja. Ideja ovog pregleda mjera nije bila pomoći poduzetnicima u Hrvatskoj u odabiru poduzetničke oaze za emigraciju, nego dati dodatne argumente za konstruktivnu raspravu na temu odluka kojima im Vlada može olakšati pronalazak rješenja za situaciju u kojoj su se našle njihove tvrtke. Pritom, naravno, ne možemo zaboraviti gdje smo, gdje živimo i kakve su nam mogućnosti. Belgijski paket mjera, primjerice, teško da je moguće realizirati u uvjetima hrvatskog proračuna, što nas vraća na, aktualnim problemima potisnutu, temu nužnosti reforme javne uprave čiji troškovi znatno zatvaraju manevarski prostor za djelovanje u ovakvim kriznim situacijama. ■

Slovenija

U mjerama koje je donijela Slovenija odgađa se plaćanje doprinosa za samozaposlene osobe od travnja do lipnja 2020. uz obvezu njihova podmirivanja najkasnije do 31. ožujka 2022. Dva mjeseca odgađa se i rok za podnošenje godišnjih izvještaja za 2019. te poreznih prijava obveznika poreza na dohodak. Banke trebaju omogućiti moratorij na otplatu kredita od dvanaest mjeseci za poslovni sektor, a najavljuju se i iste mjere za fizičke osobe. Zaposlenici koje su poslodavci zbog epidemije bili prisiljeni poslati kući imaju pravo na naknadu u visini od osamdeset posto plaće, koju isplaćuju poslodavci, a država će poslodavcima vratiti četrdeset posto isplaćene naknade. Mjere uključuju i dvadeset posto niže cijene struje u tri mjeseca. Za realizaciju tih mjera Vlada priprema fond od tri milijarde eura. Prema mišljenju slovenskih poduzetnika, te mjere neće biti dovoljne za spas gospodarstva. Šteta u gospodarstvu bit će golema i utjecat će također na smanjenje proračunskih prihoda, zbog čega, slično kao kod nas, poduzetnici u Sloveniji smatraju da će država morati smanjiti svoje rashode.

Belgija

U Belgiji se mjere za održivost poslovnog sektora definiraju na regionalnoj razini, a provode ih regionalne agencije za mala i srednja poduzeća. Realizacija i isplata mjera na temelju podnesenih prijava očekuje se već u travnju. Namijenjene su djelatnostima i aktivnostima koje su obustavljene ili su morale biti otkazane, a u fokusu su hoteli, ugostiteljski objekti, turističke agencije, maloprodajni objekti i uslužne djelatnosti. Belgijska vlada uvela je tromjesečno oslobođenje od plaćanja poreza na dohodak, doprinosa i prireza te oslobođenje od naplate komunalnih naknada i ostalih nameta gradova i općina. Naplata najma prostora i dalje je na snazi jer je većina prostora u Belgiji u privatnom vlasništvu. Moratorij na kredite također je na snazi dvanaest mjeseci. Parafiskalni nameti i obvezne članarine ukinuti su i prije krize, a poduzetnici ne plaćaju akontaciju poreza na dobit; ne postoji ni minimalna osnovica za doprinose za direktore. Jednostavan izlazak iz poslovanja, uključujući niske troškove likvidacije poslovanja, dio je uobičajenih uvjeta poslovanja u Belgiji i prije ove krize. Kao dio paketa aktualnih mjera za suočavanje s epidemiološkom krizom belgijskim poduzetnicima omogućeno je da u ovome tromjesečnom razdoblju PDV plate državi nakon naplate računa. To nije mjera koja je ondje i inače na snazi, zbog čega belgijski poduzetnici nerijetko ispostavljaju račun tek nakon primljene uplate.

U nastavku su navedene dodatne mjere koje su donijele regionalne vlade u Belgiji (Valonija, Flandrija i Grad Bruxelles):

- Poduzeća i samozaposlene osobe koji moraju potpuno zatvoriti svoje biznise dobivaju jednokratnu premiju od 4000 eura (Flandrija i Bruxelles) do 5000 eura (Valonija), a jednokratnu potporu od 2000 eura (Flandrija i Bruxelles) do 2500 eura (Valonija) oni koji su morali djelomično zatvoriti poslovanje.
- Ako poslovanje i dalje neće biti moguće nakon 4. travnja, može se dobiti financijska potpora od 160 eura za svaki izgubljeni radni rad (Flandrija).
- Omogućeno je stavljanje zaposlenika u status privremene nezaposlenosti, pri čemu ostaju zaposlenici poduzeća, ali njihovu plaću djelomično pokriva regionalna valonska vlada. Ta mjera vrijedi za one biznise kojima je znatno pala poslovna aktivnost ili su prisiljeni zatvoriti poslovanje.
- Subvencija troškova angažiranja konzultantske potpore u iznosu od 50 posto, a maksimalno do 50 tisuća eura, kao pomoć u definiranju strategije za izlazak iz krize prouzročene epidemiološkom situacijom (Flandrija).
- Dat će se dodatna jamstvena sredstva regionalne vlade kako bi banke omogućile dodatne kratkoročne kredite za likvidnost pod povoljnim uvjetima i uz odgodu plaćanja (Valonija).

Nizozemska

U Nizozemskoj je također većina poslovnih aktivnosti zaustavljena. Procjenjuje se da će za mjere za održivost sektora malih i srednjih poduzeća nizozemska vlada iskoristiti fond od devedeset milijardi eura koji, ako zatreba, može narasti za dodatnih dvjesto milijardi eura. Ključne mjere uključuju reprogram bankovnih kredita i odgodu plaćanja kamata za tri do šest mjeseci. Plaćanje poreza i mirovinskog osiguranja odgođeno je također za tri mjeseca. Samozaposlene osobe dobivaju jednokratnu potporu u visini minimalne plaće, čiji bruto u Nizozemskoj iznosi 1600 eura. Poduzetnici koji su zabilježili pad prihoda zbog zatvaranja poslovnih aktivnosti dobivaju automatski iznos od 4000 eura, bez podnošenja zahtjeva. Zaposlenici koji privremeno ne mogu raditi i poslani su kući, ali su još zaposleni u poduzeću, dobivaju do devedeset posto plaće najmanje tri mjeseca (uz mogućnost produljenja dodatna tri mjeseca). Prijava za upotrebu tih mjera prošli je tjedan potpuno automatizirana kako bi se ubrzala dodjela novca jer pristup tim sredstvima ima oko milijun samozaposlenih Nizozemaca i četrstotinjak tisuća malih i srednjih poduzeća. Uz te mjere koje donosi nacionalna vlada dodatne mjere donose lokalne vlasti u nizozemskim gradovima – odgodu plaćanja komunalne naknade za tri mjeseca, automatski, bez potrebe podnošenja prijave. ➔

Velika Britanija

U Velikoj Britaniji znatan je pritisak na vladu Borisa Johnsona da uvede mjere za potporu gospodarstvu kako bi se izbjeglo masovno otpuštanje u poslovnom sektoru. Osim na donošenje mjera, pritisak je usmjeren na brzinu njihova uvođenja jer neke od obveza uredno dolaze na naplatu, a poduzetnici ih zbog obustave ili ograničenja poslovne aktivnosti više ne mogu podmirivati.

Paket pomoći povezan sa sufinanciranjem plaća zaposlenika za mnoge je poduzetnike najvažnija mjera, a za britansku vladu i najdelikatnija, stoga su još neka od pitanja vezana uz primjenu te mjere ostala nedefinirana. Ako njome bude zahvaćen jedan posto zaposlenika u privatnom sektoru, njezin trošak za britanski proračun za tri mjeseca provedbe iznosit će oko milijardu funti. Poznato je da će intervencija britanske vlade uključivati dotaciju od 80 posto plaće (a maksimalno 2500 funti po zaposleniku), što bi trebalo omogućiti zadržavanje radnih mjesta unatoč očekivanom padu prihoda. Taj potez mnogi smatraju golemim pomakom u socijalnim pravima u Velikoj Britaniji. Međutim, ta mjera nije dostupna samozaposlenim osobama, kojih u Velikoj Britaniji ima oko pet milijuna, što može biti presudno za opstanak brojnih slobodnih zanimanja. Vladine mjere potpore sektoru malih i srednjih poduzeća i dalje se razvijaju i dopunjuju. Nastale su kao reakcija na promijenjenu zdravstvenu situaciju u zemlji i nužnost uvođenja mjera koje je Johnson nastojao što dulje odgoditi. I u Velikoj Britaniji poduzetnici zagovaraju potporu u obliku nepovratne pomoći radije nego kredite i odgode. Dio sektora malih i srednjih poduzeća neće se izvući bez obzira na mjere, a dio se prilagodio promijenjenim uvjetima na tržištu. Primjerice, male destilerije orijentirale su se na proizvodnju dezinfekcijskih sredstava za pranje ruku, *pubovi* su uveli dostavu hrane, a preferiranje bezgotovinskog plaćanja otvorilo je nove prilike za ulaganje u digitalno poslovanje.

Njemačka

U Njemačkoj nacionalna su vlada i regionalne vlade donijele mnogo mjera potpore poslovnom sektoru koje će biti na snazi do kraja 2020. Uključuju porezno rasterećenje gospodarstva, odnosno odgodu obveze plaćanja PDV-a, poreza na dobit i poreza na dohodak. Mala poduzeća čije je poslovanje izravno pod utjecajem krize (zatvoreno ili sa znatno smanjenim prihodom) mogu, na zahtjev, ostvariti jednokratnu pomoć u sljedećim iznosima:

– 5000 eura za poduzeća s pet i manje zaposlenih, 7500 eura poduzeća s manje od deset zaposlenih, 15.000 eura poduzeća s manje od pedeset zaposlenih i 30.000 eura poduzeća s do 250 zaposlenih.

Poduzeća sa znatnim padom poslovne aktivnosti mogu smanjiti radno vrijeme zaposlenika za šezdeset posto, pri čemu se razlika u plaći i doprinosima pokriva iz javnih izvora. Njemačka razvojna banka KfW omogućit će kreditiranje po hitnom postupku i uz posebno povoljne uvjete za poduzeća u poteškoćama tako što će davati jamstva u iznosu od osamdeset posto kredita koje će poduzetnicima odobravati komercijalne banke, bez gornje granice takvih kredita. Tako će država, ako poduzetnici ne budu mogli vraćati kredite, pokrivati rizik komercijalnih banaka. Poduzećima koja su morala prekinuti poslovnu aktivnost zbog epidemiološke ugroze bit će omogućena nadoknada troškova nastalih kao posljedica zatvaranja. Prema mišljenju poduzetnika u Njemačkoj, mjere su donesene hitno i čine se odgovarajućima. Još preostaje i važna je njihova neodgodiva primjena jer je većina djelatnosti već znatno pogođena krizom. Maloprodajni sektor izgubit će najmanje jednomjesečni prihod, a predviđa se pad BDP-a od osam posto, što je gore od situacije 2009., kad je Njemačka zabilježila pad BDP-a od 5,5 posto.

Italija

Talijanski paket ekonomskih mjera, nazvan 'Cura Italia', aktivira 25 milijardi eura nacionalnih sredstava. Sastoji se od pet osi Vladine intervencije, pri čemu je na prvome mjestu dodatno financiranje nacionalnog sustava zdravstvene i civilne zaštite. Druga os, 'teška' 10 milijardi eura, odnosi se na potporu održivosti radnih mjesta i poslovnog sektora, od čega će 3,3 milijarde eura biti usmjereno na tvrtke s jednim zaposlenim. Svi zaposleni, sezonski i ostali radnici za mjesec ožujak dobit će jednokratni iznos od 600 eura kao naknadu za razdoblje u kojem nisu mogli biti radno aktivni. Za jednokratne naknade onima koji nemaju pravo na ovaj iznos planiran je ukupan fond pomoći od 300 milijuna eura, a za one koji su bili radno aktivni u ožujku planirana je premija od 100 eura (u slučaju da njihova godišnja primanja ne premašuju 40.000 eura). Treća intervencijska os paketa mjera odnosi se na kreditni sustav i uključuje odgodu otplate rata hipotekarnih kredita na maksimalno 18 mjeseci, bez kamata i dodatnih troškova (vrijedi samo za kredite za kupnju prve nekretnine), odgodu otplate rata kredita za samozaposlene ili one koji su izgubili posao te jačanje državnoga jamstvenog fonda. Mjere nadalje uključuju odgodu plaćanja poreznih obveza i doprinosa za zdravstveno i mirovinsko osiguranje za 90 dana te odgodu plaćanja premije za obvezno osiguranje za tvrtke s prihodima do dva milijuna eura. Odgođeno je i plaćanje PDV-a za ožujak. Peta intervencijska os predviđa posebne mjere za djelatnosti koje su izravno pogođene krizom – turizam, transport, ugostiteljstvo, kina i kazališta, sport, obrazovanje, sajmove i događaje te teretni promet. U Italiji (i prije, a također sada, u jeku krize) na snazi ostaje obveza plaćanja parafiskalnih nameta i akontacije poreza na dobit, no i talijanski poduzetnici očekuju da će osim tih mjera biti potrebne dodatne, osobito za biznise s manje od deset zaposlenih čija je likvidnost upitna u iduća tri-četiri mjeseca. Očekuje se da će dodatni paket mjera biti definiran na temelju novca iz proračuna Europske komisije.

Poljska

Intervencijske mjere poljske vlade pod nazivom 'Anticrisis Shield' namijenjene su ponajprije sektoru malih i srednjih poduzeća čije je poslovanje suočeno s teškoćama zbog krize izazvane koronavirusom. Provedba tog paketa mjera omogućit će se novim zakonom koji bi trebao biti prihvaćen u poljskom parlamentu potkraj ovog tjedna. Zbog toga većina mjera još nije poznata u javnosti, ali predviđa se da će za njihovu provedbu poljska vlada izdvojiti 46 milijardi eura. Novim mjerama mikropoduze-

ća, koja zapošljavaju manje od deset ljudi, bit će oslobođena plaćanja doprinosa za tromjesečno razdoblje, a veća poduzeća imat će beskatnatu odgodu plaćanja doprinosa i akontacije poreza na dobit (za ožujak i travanj – rok je lipanj). Poduzećima koja su morala obustaviti poslovnu aktivnost država će financirati 40 posto minimalne plaće (koja u Poljskoj iznosi oko 600 eura bruto) i doprinosa za zaposlenike. Onima koja budu suočena s teškoćama u poslovanju (mjereno padom prihoda od 50 posto)

40 posto minimalne plaće, bez doprinosa, bit će također pokriveno iz javnih sredstava. Također, za slobodna zanimanja (umjetnike, novinare i sl.) predviđena je naknada zbog nemogućnosti rada u visini od 80 posto minimalne plaće. Moratorij na otplatu kredita također će biti omogućen, ali uz odobrenje financijske institucije. Plaćanje PDV-a odgođeno je do 1. siječnja 2021. U Poljskoj članarina za gospodarsku komoru nije obvezna, kao ni minimalna osnovica za obračun doprinosa za direktore i članove društva.